

Títol	L'ensenyament de la poesia a Barcelona: resultats d'una investigació
Autor/a	Glòria Bordons, Anna Díaz-Plaja, Júlia Ferrer, Maria Naranjo, Margarida Prats, Sílvia Rins i Jordi Virallonga Bordons, G. y otros (Universitat de Barcelona)
Publicación/Institución	Revista ARTICLES, nº 31
Dirección Web	

La poesia és un gènere considerat difícil de treballar a classe. Davant d'això, el grup PIEBA de la Universitat de Barcelona va iniciar un projecte que obtingués una visió sistemàtica de tot el que es feia sobre poesia i educació a Barcelona, mitjançant la recopilació documental, qüestionaris i entrevistes als implicats, i observació a l'aula. En aquest article s'exposen els primers resultats obtinguts sobre aquesta anàlisi de la situació.

Dins l'espai educatiu de la lectura, la poesia és alguna cosa més que un gènere literari entre els altres, i té un valor formatiu específic i insubstituïble. Només ens cal fullejar algunes de les nombroses propostes didàctiques a l'entorn de la poesia, com ara les d' Espí i Llopis (1989), Mendoza y Valero (1997), Moreno (1998), Jolibert (1992), Artigues (2000) o encara l'obra d'un especialista en el tema com és Georges Jean (1996), per adonar-nos de les possibles utilitats pedagògiques del gènere, les quals agafarien diverses dimensions: psicològica, cognitiva, motriu, social, sociocultural, etc.

Malgrat aquestes utilitats reconegudes pels teòrics, hi ha la intuïció compartida que el professorat no gosa proposar activitats de lectura poètica, i que les escasses vegades que ho fa, l'alumnat no sol participar-hi amb plaer. Davant d'aquest fet, els integrants del grup d'investigació PIEBA ens vam proposar de conèixer realment què passava a les aules i d'embarcar-nos en un projecte que pogués millorar la situació¹.

El primer objectiu del projecte ha estat obtenir una visió sistemàtica de tot el que s'està fent actualment sobre poesia a Barcelona que pugui tenir una repercussió directa en l'àmbit educatiu, mitjançant la recopilació de documentació i bibliografia, l'anàlisi de material educatiu, qüestionaris i entrevistes a professors, alumnes i assistents a actes poètics, i observació a l'aula. La nostra metodologia s'ha basat en els instruments de recollida de dades que s'usen en les recerques de tipus qualitatiu, ja que el que volíem era recollir informació sobre aspectes subjectius². Establir l'estat de la qüestió en una ciutat com Barcelona ens sembla que pot ser representatiu de la resta de ciutats i pobles de Catalunya i Espanya i haurà de servir com a base per elaborar un projecte de gradació coherent de l'ensenyament de la poesia des de la infantesa que permeti que les futures generacions desenvolupin el gust per aquest gènere literari.

Fins al moment, per aconseguir aquest objectiu, s'han dut a terme les tasques següents:

- una base de dades de material sobre ensenyament de la poesia
- un qüestionari a tots els centres de secundària de Barcelona
- un qüestionari a joves aficionats a la poesia
- entrevistes en profunditat a adolescents a qui agradés la poesia
- observacions d'aula
- Primers resultats obtinguts
- Base de dades

Dintre d'aquest apartat preteníem dues coses: la creació d'una base de dades de material bibliogràfic, tant en suport llibre com en suport audiovisual, i, en un segon lloc, la recopilació de les iniciatives i actes de difusió de la poesia, impulsats per institucions públiques, privades i sense ànim de lucre a la ciutat de Barcelona.

En el primer punt, vàrem procedir a l'actualització de la bibliografia de i sobre poesia infantil i juvenil amb consulta de repertoris bibliogràfics de diverses fonts (buidat de revistes, visites a biblioteques especialitzades, etc.); a l'anàlisi dels materials aplegats; i a la definició dels criteris per a la base de dades, a partir de la complexitat i heterogeneïtat observada en el material recollit.

La fixació de les categories de materials (impresos o audiovisuals), àmbits bibliogràfics (creació, estudis i propostes didàctiques) i camps descriptors no va ésser una tasca fàcil. Vàrem necessitar de l'assessorament d'un expert en base de dades i de la col·laboració d'un becari per entrar les dades.

Un cop obtinguts els primers llistats, vàrem comprovar un nombre important d'errades a la base de dades a causa de la complexitat esmentada. A fi de solucionar aquests problemes i d'adequar les categories a les característiques de bona part del material, tant de creació com educatiu, vàrem revisar els criteris utilitzats en la categorització inicial del corpus de documents i fixàrem unes noves categories, s'augmentà un àmbit i es reduïren els subàmbits de les obres de creació. D'aquesta manera, els quatre àmbits establerts foren:

- Llibres de creació
- Antologies
- Estudis
- Pràctiques didàctiques

Tant en el cas de llibres de creació com en el d'antologies es delimitaren tres subàmbits, en funció de criteris lingüístics –català, espanyol, traducció-; en els estudis es distingiren els d'autor, els de subgènere i els de poesia i ensenyament; i en els de pràctiques didàctiques se separaren les propostes de les experiències d'aula. Un altre aspecte revisat fou l'acotació/ delimitació temporal de les obres aplegades. En aquest aspecte s'arribà a l'acord de delimitar el corpus a la darrera dècada del segle XX.

Amb tot, s'ha aconseguit destriar la major part d'obres de creació segons les categories establertes i s'ha ampliat notablement el fons de la base de dades, que conté quantitativament els registres següents:

- Obres de creació : 104
- Estudis : 109 (51 llibres+ 58 revistes)
- Pràctiques didàctiques : 20
- Material audiovisual : 61

En aquests moments estem pendents de fer possible la divulgació d'aquesta base de dades.

Pel que fa a l'apartat de crear una altra base de dades sobre les iniciatives i actes de difusió de la poesia a Barcelona, l'equip, un cop vista la diversitat i format dels actes, optà per fer una relació de les diferents institucions (públiques, privades i sense ànim de lucre)

que impulsen els principals actes de divulgació de la poesia a la ciutat, amb una descripció detallada dels tipus d'activitats que acostumen a realitzar i del tipus de públic que hi assisteix.

QÜESTIONARI A CENTRES DE SECUNDÀRIA

El primer instrument de recollida de dades que s'ha aplicat ha estat un qüestionari adreçat al professorat de secundària. L'objectiu era doble: d'una banda obtenir dades directes sobre el que es fa en relació amb la poesia als centres d'Educació Secundària Obligatòria i de Batxillerat i, de l'altra, escollir entre els instituts que responguessin, alguns centres on poder realitzar les sessions d'observació, que constitueixen un altre dels instruments que hem aplicat.

L'elaboració de l'enquesta es va fer a partir d'una clara determinació d'objectius i de la delimitació dels camps o àrees d'estudi (en van resultar les set àrees que detallem més avall). Després procedírem a la redacció de les preguntes i a l'establiment del tipus de categories de resposta per a les preguntes tancades, i a la determinació del format, l'ordre i la presentació de les preguntes.

Després d'aquest primer redactat es va procedir a la revisió, que va consistir en una validació per jutges: vam demanar el parer a dues professores i a un professor experts en aquest tipus de recerca. Es va obtenir així un primer esborrany del qüestionari que es va usar com a prova pilot i que van respondre dos instituts. Arran d'aquestes primeres respostes, vam encara introduir les modificacions necessàries, que van ser tant de presentació com de contingut.

- El qüestionari consta de 40 preguntes, la majoria ítems objectius, dividits en 7 àrees:
- nom i càrrec de qui respon el qüestionari i nom i característiques de l'escola o IES (adreça, barri, nombre d'estudiants i de professors, etc.)
 - activitats relacionades amb la poesia realitzades a part de les matèries obligatòries (o sigui optatives, lectures poètiques d'autors i alumnes, concursos literaris, recitals extraescolars recomanats, etc.)
 - presència de la poesia a l'aula (manuals utilitzats, llibres de poesia recomanats, percentatges quant a la presència de la literatura, i en concret de la poesia, a les classes de llengua i literatura)
 - relació entre el professorat i la poesia (per tal de detectar si hi ha professors que alternin la seva feina amb tasques d'edició, organització d'actes poètics o que escriguin ells mateixos poesia)
 - relació entre l'alumnat i la poesia (tipus de poesia que prefereixen els alumnes, nombre d'alumnes que n'escriuen per iniciativa pròpia, etc)
 - valoració sobre l'ensenyament de la poesia en l'actualitat
 - opinió i suggeriments sobre l'enquesta

Es va enviar aquest document per correu a tots els instituts de la ciutat de Barcelona. Es van fer dues tandes de trameses, primer als 180 centres que funcionen a la ciutat de Barcelona i després, per completar el baix percentatge de respostes rebudes (10%), a una selecció a l'atzar però responent a criteris de barri i tipus de centre. També va caldre fer un seguiment personalitzat d'alguns d'aquests centres seleccionats, ja que s'ha demostrat que aquesta és la manera més eficaç d'obtenir resposta. Finalment, s'han

aconseguit un 25% de qüestionaris retornats, a partir dels quals s'han obtingut els resultats següents:

La majoria de centres fan activitats relacionades amb la poesia. En destaquen els concursos literaris (95%) seguits de les sortides a espectacles relacionats amb la poesia, les lectures o xerrades amb poetes, les lectures de poemes d'alumnes i la realització d'exposicions entorn a la poesia. La participació de l'alumnat és molt irregular: molt bona per al 8% dels centres; bona, per al 36%; regular, per al 29%; i baixa, per al 25%. Curiosament, s'escriu molta poesia de manera espontània.

Pel que fa a les assignatures optatives, només un 41% dels centres ofereixen una assignatura exclusivament de poesia. Tanmateix, en d'altres tipus d'assignatures literàries (com per exemple literatura universal, ofertada pel 66% dels centres; comentari de textos, ofertada pel 71%; o comprensió lectora, ofertada pel 50%) la poesia també hi és present, encara que en menys proporció (com a molt entre el 25 i el 50% de l'assignatura en menys de la meitat dels casos). Una altra dada significativa és que majoritàriament el nombre d'alumnes que cursen aquests crèdits oscil·la entre 10 i 20.

Pel que es refereix als apartats sobre la relació del professorat i l'alumnat amb la poesia és curiós constatar que en un 25% dels centres hi ha professors que escriuen poesia i que un 86% dels enquestats afirmen tenir notícia que hi ha alumnes en el centre que escriuin poesia per iniciativa pròpia.

Quant al tipus de poesia preferida pels alumnes trobem en primer lloc la que expressa sentiments, sensacions i emocions íntimes (91%), seguida molt de lluny per la d'intenció lúdica (36%) o la d'expressió d'idees ètiques, morals o espirituals (29%).

En general els professors expressen unànimement que no s'organitzen prou activitats relacionades amb la poesia en els centres (86%). Com a causes d'aquesta poca presència, el professorat fa referència a les dificultats que tenen en matèries d'aquest tipus (pocques hores, diversitat de l'alumnat, poc temps del professor, falta de recursos, etc.) i a la poca preparació o falta d'interès de l'alumnat.

A l'hora d'interpretar aquesta falta d'interès de l'alumnat, no podem passar per alt (i el professorat tot sovint s'hi refereix) l'ús habitualment excessiu que fan els adolescents de la televisió i, en general, la preponderància del món audiovisual en la societat actual, dos factors que no afavoreixen gens que els estudiants se sentin atrets per la poesia, ni que tinguin facilitat per concentrar-se en el tipus de tasques relacionades amb aquest gènere.

QÜESTIONARI A JOVES AFICIONATS A LA POESIA

Per completar la visió del professorat, també vàrem dissenyar, passar i buidar un qüestionari adreçat a joves assistents a actes poètics, als quals, per tant, podíem deduir que agradava la poesia. D'aquesta manera podíem contrastar la visió d'uns protagonistes excepcionals (persones amb interès per la poesia que ja havien finalitzat l'escolaritat obligatòria) amb els resultats obtinguts amb altres actuacions orientades a la recollida de dades dins del marc estrictament escolar.

El qüestionari consta d'un total de 30 preguntes de resposta tancada estructurades entorn a 6 seccions diferents. D'aquesta manera, després d'una breu introducció, una

explicació de les instruccions, i dues preguntes d'identificació del subjecte (franja d'edat i sexe), es distingeixen els blocs següents: 1) assistència a actes, 2) gustos poètics, 3) formació poètica, 4) creativitat poètica, 5) valoració de la poesia en l'ensenyament i 6) valoració de la poesia en la societat.

Després d'una primera aplicació a trenta-sis subjectes assistents a actes poètics, els resultats més rellevants són els que figuren a continuació. D'altra banda, cal indicar que la majoria dels joves estaven entre els 22 i els 30 anys i eren del sexe femení:

- D'una manera prioritària, els actes poètics preferits són els recitals (el 42%) davant d'altres com les exposicions (19%).
- Les formes poètiques més avantguardistes i menys tradicionals són les que gaudeixen d'un major nombre de seguidors (el 42% preferien poemes de vers lliure, i el 27%, de caire experimental).
- Tant a l'hora de llegir com a la de compondre poemes propis, la temàtica preferida és la relativa a l'expressió de sentiments personals i íntims (al voltant d'un 40% tria aquesta temàtica).
- L'escola desenvolupa un paper fonamental en l'acostament dels alumnes a aquest gènere literari i constitueix una oportunitat privilegiada per desvetllar-hi el gust per la poesia, ja que aproximadament el 40% creuen que hi juga un paper important i un 45% pensen que el paper dels mestres és decisiu. Al costat d'això, cal tenir en compte que a la pregunta d'on van tenir el seu primer contacte amb la poesia el 41% va respondre que a l'escola, el 19% que a la família i el 32% no va contestar.
- Pel que fa a les activitats realitzades a l'aula, no obstant, confessen que se centren en els aspectes formals del text i estan basades en una metodologia tradicional centrada en la figura del professor (sobre un 50%).
- De l'apartat dedicat a la valoració de la poesia a la societat destaca la proposta que convindria incrementar la presència de la poesia en els mitjans de comunicació (un 30%) i a l'ensenyament (un altre 30%) amb la finalitat de millorar la seva valoració en la societat (el 40% opinava que la poesia no era prou valorada a la societat).

Evidentment cal tenir en compte que els joves que contestaren l'enquesta estaven assistint en aquell moment a una activitat a l'aire lliure sobre poesia i que era segur que hi tenien el gust desenvolupat. En analitzar com s'havia desvetllat aquest gust, l'escola ocupava el primer lloc.

Després d'aquest buidatge, vam optar per obtenir més dades qualitatives a partir d'una petita mostra d'entrevistes en profunditat, a fi de completar la visió que els joves tenen de la poesia i l'ensenyament.

ENTREVISTES EN PROFUNDITAT

D'aquesta manera es realitzà, una entrevista en profunditat a tres noies de 15 anys, alumnes d'un crèdit variable de poesia en un institut, les quals confessaven el seu gust per la poesia. L'entrevista fou molt distesa i realment abocaren, sense complexos, tots els perquè de la seva afició poètica i tot el que pensaven sobre l'ensenyament de la poesia a l'escola, a partir de la pròpia experiència. Aquestes són algunes de les idees bàsiques que exposaren:

L'afició a la poesia es desenvolupa sovint des de la infantesa, moltes vegades simultàniament en un ambient familiar que hi és favorable i a l'escola.

Quant als gustos poètics, les tres joves valoraven els autors clàssics (potser perquè era el que més recordaven del seu ensenyament recent, tot i que acceptaven bé la poesia experimental. Des del punt de vista formal només una valorava especialment la poesia mètricament controlada i rimada. Quant als temes, totes es decantaven per l'expressió de sentiments. 3

El que les motiva a escriure és el desfogament, l'evasió, l'expressió encoberta dels sentiments més íntims, la transmissió d'emoció estètica als altres.

A l'hora de valorar el que es fa a l'escola, consideraren que es fa poca poesia i que no hauria de ser una assignatura, sinó que hauria de ser present en qualsevol matèria. El que més els agrada és comentar el que els suggereixen els poemes d'una manera participativa⁴ i el que més detesten és que els obliguin a llegir-se un llibre en concret o a escriure poemes a classe. Proposaren una desmitificació de la poesia, deien que s'havia de tractar amb més naturalitat i donant més llibertat als estudiants per triar el que volen llegir i per fer el que els vingui de gust amb els textos.

Sobre la presència de la poesia en la societat, creien que agrada només a gent aïllada i que molts la rebutgen perquè som en una societat que no valora la comunicació humana sinó la "telecomunicació", la rapidesa i l'eficàcia o perquè, de manera individual, hi ha persones que tenen por d'enfrontar-se amb ells mateixos, que és el que es fa quan es llegeix poesia. La solució que proposaren era donar-la a conèixer més perquè així tothom tingués opció a decidir si li agrada o no.

La millor síntesi d'aquest apartat poden ser unes paraules que aquestes noies varen dir cap al final:

"M: Però jo crec que la poesia no s'hauria d'intentar posar més, sinó que la poesia és una eina per altres coses.

-L: Però si no la fiques més, potser hi ha gent que no hi arribarà mai.

-M: Si tu estàs ensenyant a...

-H. Però no la ficaràs amb un embut.

-L: Jo no he dit amb un embut, jo he dit donar-la a conèixer. Una cosa és donar-la a conèixer i una altra és imposar-la. Jo no et dic imposar-la, simplement donar-la a conèixer. Perquè sempre has de poder escollir si vols o no vols. Si no la coneixes mai no podràs escollir si vols o no vols, si la tens que conèixer podràs dir; mira, m'interessa o no m'interessa. Però molta gent, jo què sé, imagina't en Martí, posa el cas, perquè li agrada la poesia i ha escrit. Però si des de petit mai no coneix la poesia, arriba aquí i no llegeix poesia, mai podrà decidir; potser m'interessa això. No perquè sempre ha estat; no, no, no,"

OBSERVACIÓ A L'AULA

Amb el propòsit d'apropar-nos a l'ensenyament actual del gènere poètic en els centres educatius, es va determinar també de fer servir la tècnica de l'observació. L'observació en la pràctica pedagògica s'ha de dur a terme en el seu marc natural, és a dir, en el context de la classe en ple desenvolupament, contemplant la participació activa dels seus protagonistes i tenint en compte el fenomen de la docència en el seu dinamisme. Per això, en relació al nostre tema d'estudi, ens vam plantejar els següents interrogants:

Què volem observar? Activitats entorn a la poesia a les aules: què fa el professor i com responen els alumnes; en quin context; quins materials d'aprenentatge i textos concrets

són utilitzats; i quines interaccions es produeixen entre l'alumnat, tant a nivell individual com a grupal.

Com? El nostre procés d'observació comptà amb tres eines bàsiques:

-L'enregistrament objectiu de la sessió amb càmera de vídeo: és tan important poder accedir a les veus del professor i els alumnes, com poder visionar els seus moviments gestuals, reaccions en un moment donat, desplaçaments dins l'aula, etc.

-Una fitxa d'observació molt detallada, amb un total de 28 entrades en les quals l'observador havia de recollir qualitativament i quantitativament tot tipus d'informació referida a les característiques del grup observat (curs, nombre d'alumnes, sexe, nivell); la modalitat d'activitat en qüestió (tipus, relació amb el programa i els objectius, organització, metodologia, desenvolupament...); les característiques físicoambientals de l'aula, la disposició i el moviment de l'alumnat i del professor, el discurs del docent, les actituds dels alumnes, l'ambient de classe, els resultats concrets obtinguts (exercicis, treballs en equip, debats, etc.).

-Un guió narratiu de l'experiència de l'observador, amb la funció de destacar aspectes de caràcter més subjectiu, que no quedessin reflectits en la fitxa d'observació, i d'introduir les primeres hipòtesis sobre l'estat de la qüestió. Les anotacions de l'observador i l'esbós d'un plànol de la situació de l'aula poden ser eines complementàries de gran utilitat.

Amb quina finalitat? Arribar a unes conclusions que de manera provisional recolzin la millora de procediments i conductes.

Tot seguit, el nostre grup d'investigació es va proposar d'emprendre una sèrie d'observacions en centres de secundària de Barcelona, classes on es desenvolupava la competència literària a través de la lectura, l'estudi i la producció de la poesia, la qual cosa ens va permetre contrastar l'ús del material i de textos, el tipus de procediments utilitzats, i les interaccions produïdes entre alumnat i professorat. Per començar ens centràrem en crèdits variables de poesia i, en aquests moments tenim pendants d'acabar les observacions sobre poesia treballada en els crèdits comuns de llengua i literatura. En aquestes sessions van participar dos investigadors en cada cas, un com a observador encarregat de completar la fitxa, i un altre com a càmera encarregat de registrar l'observació en vídeo, a la qual seguí la visualització de les gravacions i la redacció narrativa de la sessió observada. Les primeres conclusions a què hem pogut arribar a partir de les narracions i les fitxes de les sessions concretes són les següents:

- S'observa una manca de dinàmica de grups o hi ha massa protagonisme del professor.
- No es controla l'expressivitat ni la locució de la lectura en veu alta, quan aquesta és practicada per l'alumnat.
- Es constata, en el cas que es realitzi, que el treball en grup afavoreix la creació poètica.
- Se segueix massa el llibre de text i les activitats són excessivament pautades.
- No es produeix interiorització ni implicació personal de l'alumnat (les activitats no es relacionen amb la vida o les experiències de l'aprenent).

- L'alumnat, en general, hi participa, però no mostra entusiasme ni sembla massa motivat.

Cal tenir en compte la relativitat d'aquestes consideracions, donat l'escàs nombre de sessions observades, però decepciona una mica que, malgrat la varietat bibliogràfica de propostes sobre el tema que ja tenim, per ara els resultats mostrin una realitat amb poca interacció i massa lligada als aspectes formals de la poesia.

CONCLUSIONS

De tots aquests resultats podem concloure que la poesia no és prou treballada als centres d'ensenyament, tot i que l'alumnat i professorat en reconeix els beneficis. Malgrat les propostes innovadores dels darrers anys, que relacionen la poesia amb l'escriptura, el joc o la participació, ni els llibres de text ni els professors les han acabat de recollir i d'integrar. D'altra banda, cal tenir en compte que la subjectivitat de la poesia requereix d'un mètode participatiu en el qual es respecti l'opinió i la llibertat de l'alumne.

Finalment, de l'opinió dels joves i de l'alumnat entrevistat es dedueix que caldria tenir molt més en compte la poesia contemporània i experimental, com a més propera a la mentalitat visual del nostre temps. En aquest sentit, les noves tecnologies poden ser un bon suport tant per a la presentació de poemes com per a la interacció necessària per provocar una resposta de l'alumnat.

És per això que paral·lelament a l'aprofundiment en el coneixement de la realitat (ja que seguim amb les observacions i amb noves entrevistes), el nostre grup també ha començat a treballar en la producció i experimentació de material per al treball poètic a l'escola tant en paper com en suport digital. 5

La nostra intenció és que, a partir de la publicació i edició d'aquest material, i també de la divulgació d'aquesta manera de treballar entre el professorat, la poesia es converteixi en un escenari habitual a les aules i això ajudi el jovent a retrobar la seva individualitat i, alhora, a ser més lliures i solidaris.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ARTIGUES, A. (2000): Poesia i escola. Palma de Mallorca. Ed.Cort.
- ESPÍ, A. i LLOPIS, T. (1989): Curs de poesia: Una proposta didàctica per a segon ensenyament. Barcelona. Laertes.
- JEAN, G. (1989): À l'école de poésie. Paris. Ed.Retz. Trad. a l'espanyol: La poesía en la escuela. Hacia una escuela de la poesía. Madrid. Ed. De la Torre. 1996.
- JOLIBERT, J. (coord); Groupe de Recherche d'Écouen (1992): Former des enfants lecteurs et producteurs de poèmes. Paris. Hachette.
- MENDOZA, A. i LÓPEZ VALERO, A. (1997): La creación poética en la escuela. Almería. Instituto de Estudios almerienses, Diputación de Almería.
- MORENO, V. (1998): Va de poesía. Propuestas para despertar el deseo de leer y escribir poesías. Navarra. Pamiela.

1. El grup està format per Glòria Bordons, José María Cornejo, Anna Díaz-Plaja, Júlia Ferrer, Pilar González, Maria Naranjo, Margarida Prats, Silvia Rins i Jordi Virallonga; un equip de caire interdisciplinar, on es poden trobar experts en les àrees de les Filologies Catalana i Espanyola, la Didàctica de la Llengua i la Literatura i la Psicologia Social. Fins ara el grup ha obtingut ajuts a la II Convocatòria d'Ajuts a Grups de Recerca Educativa de la Divisió de Ciències

de l'Educació de la Universitat de Barcelona (2000-2001), sota la direcció del Dr. Jordi Virallonga; ajut del Ministeri de Ciència i Tecnologia (Promoció General del Conocimiento 2001-2003. Ref.: BFF2000-697), sota la direcció de la Dra. Glòria Bordons; i ajut en la III convocatòria d'ajuts de la Divisió de Ciències de l'Educació. Així mateix està desenvolupant un material pedagògic sobre la poesia de Joan Brossa, que editarà les Edicions UB i col·labora en el desenvolupament d'una web de recursos per treballar també aquest poeta.

2. Delio del Rincón, "La metodologia de la investigació etnogràfica" a *Diagnóstico a la Escuela Multicultural*, Barcelona, CEDEC, 1997 i més específicament relacionant etnografia i poesia, P. Woods, "Aprofundir en la vida de les coses: l'etnografia a la investigació educativa", *Temps d'educació*, 2n. semestre de 1995, nº 14.

³ Vegeu-ne el fragment següent:

-M: *A mi m'agraden molt els poemes d'amor. I també m'agraden els poemes que sembla que estiguin parlant de qualsevol tonteria però que en realitat estàs parlant d'una altra cosa, de la vida, estàs parlant d'un somni, no sé...*

-H: *Menjar-te el cap per veure que hi ha entre línees, està molt bé.*

-G: *I vosaltres?*

-L: *Jo d'amor no. No sé. Els poemes d'amor han de ser molt especials perquè m'agradin. Molts poemes els trobo massa dolços, no sé. Jo, en canvi, prefereixo enyorances, soletat, aquests m'encanten.*

-G: *Més, diguem-ne vitals, però més aviat tristos potser.*

-L: *Perquè, a vegades si et sents trist no sé, a vegades al llegir-lo en lloc de deprimir-me més, sento que algú m'entén, que algú també ha passat per allò, no sé, m'agrada molt: enyorança, soletat...*

-G: *I tu?*

-H: *En general de tot, mentres rimin...i tinguin..*

-M i L: *Ooh...*

-M: *Mentres rimin és una me...*

-H: *És una discussió que sempre tenim.*

-M: *Quina mania!*

-L: *Si els poemes no rimen no són poemes bons. Això és una tonteria i no és veritat.*

-H: *No m'agrada, no m'agrada.*

-G: *No diu que no siguin bons, ella diu que no li agraden si no rimen, no?*

-M: *Doncs hi ha poemes boníssims que no rimen...*

-H: *Bueno però no m'agraden...*

-M: *Vale*

-H: *Potser em dónes un poema que no rima i m'agrada, però no sé... No és el mateix."*

⁴ En aquest sentit coincidirien plenament amb propostes com les que exposava Juan Sánchez-Enciso (2002) a

"Llegir, interpretar i fer poesia a l'aula", *Articles* núm.27, pp.33-43.

⁵ Per això hem ampliat l'equip amb col·laboradors de tots els nivells educatius. Per començar hem partit del poeta Joan Brossa, tant per la varietat de registres poètics que experimentà com per les possibilitats que oferia la seva poesia en relació a les noves tecnologies i el material d'àudio i vídeo sobre el poeta de què ja disposàvem. També s'està treballant en una web especial per a la qual la Fundació Joan Brossa ha aconseguit un ajut de la Institució de les Lletres Catalanes. A finals de l'any 2002 serà ja hàbil a través de la pàgina *Lletra* de la UOC.